

Kiek galima spręsti iš nedidelių medienos liekanų, lentos ar pusrąščiai buvo skeliami, o ne tašomi. Skeldinti tvirtesni už tašytus ir lengviau pagaminami.

Ypač vertas dėmesio mezginys - "juostelė". Nėrimas gerokai jaunesnis už audimą. Jei užpelkietės ir nebuvo šios technologijos išradėjos, tai nelabai nuo jų atsiliko.

Naudodami organines žaliavas, užpelkiečiai mokėjo pasirinkti tinkamas, žinojo ne vieną gaminimo būdą.

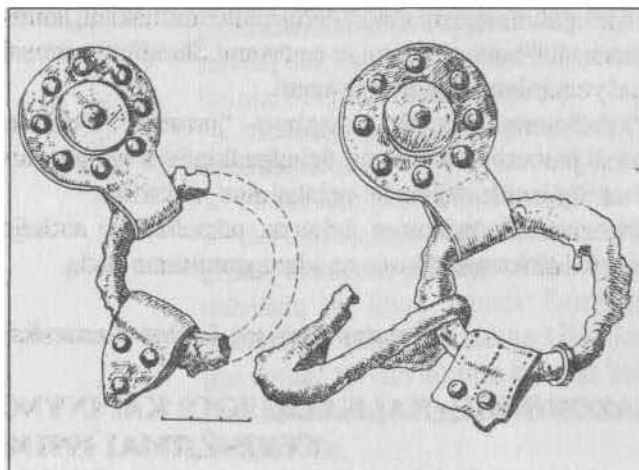
Donatas Butkus, Julius Kanarskas

LAZDININKU (KALNALAUKIO) KAPINYNŲ TYRINĖJIMAI 1991M.

Kretingos raj. Lazdininkų (Kalnalaukio) kaimo laukuose, tarp Darbos ir Lazdupio upelio esančioje kalvelėje, yra apie 9 ha plotą užimantis plokštinis kapinynas, datuojamas III-XII a.

Kapinyno teritorija nuo XIX a. ariama. 1934-1936 m. joje savo sodybas pasistatė ūkininkai Vaičekauskas ir Baužys. Kasant pamatus trobesiams ir šulinį buvo randama (ypač Baužio sklype), geležinių ir žalvarinių dirbinių. Šiuo metu ant kapinyno stovi J. Baužytės-Milašienės sodyba, užimanti apie 1,5 ha plotą. Dirbant žemą, jame teberandama įvairių senienų. Kapinyno pietvakarinė dalis (apie 3 ha) 1975-1978 m. užstatyta kolūkio gyvulininkystės komplekso pastatais. Didesnioji kapinyno dalis (3,9 ha) 1983 m. kaip respublikinės reikšmės archeologinis paminklas Nr. AR-492 - Lazdininkų senkapis perduota saugoti Darbėnų apylinkei.

Kapinyną 1940 m. tyrinėjo Vytauto Didžiojo Kultūros muziejus (vadovas P. Baleniūnas), 1958 ir 1978-1982 m. - Kauno valstybinis istorijos muziejus (vadovė K. Gabriūnaitė), 1976 m. - Paminklų konservavimo instituto Vilniaus skyrius (vadovas S. Patkauskas). Iš viso 1940-1982 m. įvairiose



Žaslai iš vyro
kapo Nr.4

kapinyno vietose
ištirtas 3765 m²
plotas, kuriame rasta
81 III-VI a. kapas
apjuostas akmenų
vainikais, 217
griautinių, 109
degiminių ir 1 žirgo
VII-XII a. kapas.

1991 m. pavasarį
ariant J.Milašienės
sodybinio sklypo
žemą, plūgas išvertė
keletą stambokų
akmenų bei senienu:

žalvarinių antkaklių kūginiais bei viela apvyniotais galais ir
sudėtinės antkaklės fragmentų, apskritą ažūrinę, segę emale
puoštu paviršiumi, juostinę, apyrankę, įvijinės apyrankės
dalių, pusę geležinio peiliuko, lipdyto miniatiūrinio puodelio
šukių, tarp kurių rastos 2 žalvarinės Romos imperijos
monetos. Sodybos savininkės sūnus Kęstutis Milašius
radinius surinko ir perdavė Kretingos muziejui.

1991 m. Kretingos muziejus atliko žvalgomuosius
J.Milašienės sodybinio sklypo rytinės dalies archeologinius
kasinėjimus, kurių metu buvo patikrinta išarto kapo vieta
bei netoli jos esanti ariama kalvelė. Atidengtas 100,2 m²
plotas, kuriame ištirti 7 griautiniai žmonių ir 4 simboliniai
žirgų kapai su akmenų vainikais. Po kapais aptiktas ankstyvos
senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis (žr. šiame leidinyje
str.: Butkus D., Kanarskas J. Lazdininkų senovės gyvenvietė).
Kapai įrengti buvusios ankstyvosios gyvenvietės vietoje.

Prieš kraunant akmenų vainikus, žemės paviršius buvo
padengiamas plonu smėlio sluoksniu (išlikusio sluoksnio
storis 0,5-2 cm). Kasinėjimų metu pavyko atidengti kalvelės
viršuje įrengtą centrinį akmenų vainiką, nuo kurio atsišakoja

dvi akmenų vainikų eilės. Vainikai krauti iš stambokų lauko akmenų, kurių ilgis siekia nuo 36 iki 71 cm, plotis nuo 27 iki 47 cm, storis nuo 13 iki 35 cm. Akmenys krauti galais į vainiko vidų. Dalis akmenų apačioje paremti smulkiais akmenukais.

Centrinis vainikas apskritas, apie 6 m skersmens. Jo vakarinė ir pietvakarinė dalis nuarta. Vieno akmens trūksta ir šiaurinėje pusėje.

Mirusįjį palaidojus, kapo duobė ir vainikas buvo užpilami maišyta žeme, o abipus vainiko akmenų eilės buvo pilamas 30-50 cm pločio geltono, švaraus smėlio sluoksnis, kurio storis siekia daugiau kaip pusę vainiko aukščio.

Mirusieji laidoti skobtiniuose karstuose, kurie šonuose buvo paremti smulkiais akmenukais. Kapų duobės pailgos šiaurės-pietų kryptimi, užapvalintais galais. Jų gylis 33-48 cm nuo esamo žemės paviršiaus, plotis 0,9-1,05 m, ilgis 2,15-2,4m. Tik kapo Nr. 4 duobė buvusi 3,25 m ilgio. Kapų duobių dugnas būdavo išpilamas plonu smėlio sluoksniu. Mirusieji orientuoti galvomis į šiaurę (k.Nr.1, 3-7). Tik kape Nr.2 mirusioji palaidota galva į pietus. Griaučiai sunykę. Randami tik atskiri jų fragmentai, užkonservuoti žalvario arba geležies rūdžių.

Iš ištirtų septynių kapų 3 skirtini vyrams (k.Nr.1, 4, 5), kiti moterims (k.Nr.2, 3, 6, 7). Iš visų kapų išsiskyrė centriniame akmenų vainike esantis vyro kapas Nr.4. Jo duobė beveik 1 m ilgesnė už kitų kapų duobes, įrengta arčiau vainiko šiaurinio krašto. Duobės šiaurinio galo vakariniame krašte gulėjo įmovinis kirvis, ašmenimis atkreiptais į duobės šiaurinį galą, o rytiniame krašte- du įmoviniai ietigaliai. Mažesnis ietigalis (21 cm ilgio) nuo svaidomosios ieties buvo uždėtas ant didesnio ietigalio (33 cm ilgio). Jo plunksna su briauna. Ietigaliai rasti nuožulnioje padėtyje, su žemyn nukreiptomis įmovomis, smaigaliais orientuoti į duobės šiaurinį galą. Tarp ietigalių ir kirvio skersai kapo duobės gulėjo geležinis dalgelis, atsuktas ašmenimis į kapo vidų,

smaigaliu - ietigalių link, įdėtas į medinį dėklą. Virš kirvio ir ietigalių ant kapo buvo uždėta po nedidelį akmenį.

Po ietigaliais rasti padėti sulankstytų žirgo kamanų likučiai su geležiniais, smarkiai aprūdijusiais žaslais (pav.) bei du geležiniai aprūdiję pentinai.

Kamanų šonus puošė 3 poros žalvarinių, apskritų plokščių apkaustų, su profiliuotu paviršiumi, centre užbaigtu smailiaviršūniu kūgeliu. Plokštelė prie kamanų pritvirtinta 8 kniedėmis, esančiomis jos pakraščiuose ir puoštais tuščiavidurėmis dekoratyvinėmis galvutėmis. Tokiomis pat kniedėmis sukniedinti abu pavadžio apkalai ir kamanų sagties apkalas. Dvi eilės kniedžių su tuščiavidurėmis galvutėmis puošė ir išlikusias kamanų odines dalis.

Mirusiojo krūtinės srityje rastos dvi lankinės žieduotosios segės: žalvarinė ir alavinė baltos spalvos metalo, kuris išimtas iš žemės tapo pilkšvai violetiniu. Pilvo ir juosmes srityje pastebėta sunykusių žalvarinių kniedelių su pusapvaliomis galvutėmis, kurios galėjo puošti rūbą. Juosmens srityje, ties kapo duobės vakariniu kraštu, rastos 3 žalvarinės Romos imperijos monetos, sulipusios viena su kita plokštumomis. Jos buvo sudėtos į audinį maišelį viršuje susegtą geležine plokštele. Audinio likučiai išliko susegimo vietoje.

Kapo duobės pietinio galo rytiniame krašte, ties mirusiojo kojūgaliu, gulėjo horizontaliai padėtas antskydis. Jis geležinis, statmenomis sienelėmis, suploto pusrutulio pavidalo, 14,8 cm skersmens. Po antskydžiu rastas geležinis profiliuotas skersinis, prie kurio prilipę, kaulo masės ir audinio fragmentas. Panašios formos antskydis, tik deformuotas ir be skersinio, rastas ir vyro kape Nr.5.

Šalia kapo Nr.4, ties jo rytiniu kraštu atidengta šiaurės-pietų kryptimi orientuota, 2,35 m ilgio, 0,7 m pločio ir 0,76 m gylio duobė, kurios šiauriniame gale rasta žirgo dantų fragmentų. Manoma kad čia būta žirgo simbolinio kapo. Duobės centre rastas ketvirtainis, ruplėtu paviršiumi akmuo.

Iš kitų kapų paminėtinas vyro kapas Nr.1, kuriame, be 2 ietigalių, akmens galastuvo, 2 žalvarinių juostinių apyrankių ir antkaklės kūginiais galas, rastas grakščiai profiliuotas, 13.1 cm aukščio plonomis 0,2 -0,3 cm storio sienelėmis puodas. Jo apatinė dalis apversto ir suploto pusrutulio pavidalo, dugnas 4,4 cm skersmens. 4,5 cm aukštyje puodas yra 11,9 cm skersmens, su ryškiomis briaunomis. Viršaus link jis siaurėja iki 7,5 cm, o ties kaklelio briauna, kurios storis 0,5 cm, praplatėja iki 8,5 cm. Manoma, kad šis puodas į Lazdininkus pateko prekybos keliu iš Romos imperijos provincijų.

Tyrinėtuose kapuose nedaug papuošalų, tačiau dalis jų yra unikalūs ir aptinkami bene pirmą kartą. Tarp tokių reikia paminėti 1991m. rastą apskritą ažūrinę, segę iš moters kapo Nr.7. Jos ažūrinis ornamentas primena kryžių, kurių sudaro segės centre ir 4 -ose pusėse taisyklingai išdėstyti 5 rombai. Tarpuose tarp centrinio ir šoninių rombų ir ties šoninių rombų galais yra apskritimai. Rombų ir apskritimų paviršiai dengti raudonos spalvos emale. Segės skersmuo - 6,8 cm. Jos lankelio kraštuose įrėžti eglutės motyvo grioveliai.

Kita ažūrinė apskrita segė rasta kape Nr.2. Jos lankelio išorinė pusė dantyta, o lankelio paviršius puoštas pusrutulio pavidalo spurgeliais. Ažūrinis ornamentas smulkus, sudėtingas. Jo linijos primena stipinėlius ir žmonių figūreles. Segės centras užbaigtas tutuliu, kurio plokštumą pakraštyje puošė smulkūs, pusrutulio pavidalo spurgeliai.

Simboliniais žirgų kapais buvo pavadintos rastos palaidotos žirgų galvos. Kapų duobių kontūrų apčiuopti nepavyko. Žirgų galvos orientuotos snukiu į šiaurės vakarus (ž.k.Nr.1,3) ir šiaurę (ž.k. Nr.4). Kapuose Nr.1,3 tarp dantų rasti geležiniai žąslai su 13-15 cm skersmens grandimis, o kape Nr.4 - sunykusių žąslų fragmentas. Be to, kape Nr.3, ties kaukole, gulėjo vienas, o kape Nr.1 - du geležiniai pentinai.

1991m. vasarą ištirti kapai su akmenų vainikais datuojami III a. pirmąja puse.